

mr. sc. Igor Materljan*
Gordana Materljan, LL.M.**

EUROPSKI ISTRAŽNI NALOG I NACIONALNI SUSTAVI PRAVNIH LIJEKOVA: PITANJE PRIMJERENE RAZINE ZAŠTITE TEMELJNIH PRAVA U DRŽAVI IZDAVANJA NALOGA

Europski istražni nalog najnoviji je primjer suradnje pravosudnih tijela država članica Europske unije. U radu se otvara rasprava o nužnosti postojanja pravnog sredstva protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga u kontekstu načela uzajamnog povjerenja i priznavanja s jedne strane i zaštite temeljnih prava s druge. Posebno se analizira presuda Suda Europske unije donesena u predmetu Gavanozov, u kojoj je taj sud izbjegao odgovoriti na pitanje je li nepostojanje pravnog sredstva protiv europskog istražnog naloga protivno temeljnim pravima te moraju li stoga države članice predvidjeti takvo pravno sredstvo u svojim sustavima kaznenog postupka.

Ključne riječi: pravosudna suradnja u kaznenim stvarima, europski istražni nalog, zaštita temeljnih prava, pravna sredstva, načela uzajamnog povjerenja i priznavanja, Direktiva 2014/41

* Mr. sc. Igor Materljan, pravni savjetnik u Europskoj komisiji, DG Eurostat, Luxembourg, od 2013. do 2018. pravnik lingvist na Sudu Europske unije (Luxembourg), od 2006. do 2013. sudac na Općinskom sudu u Pazinu. Komentare možete uputiti autoru putem elektroničke pošte igor.materljan@gmail.com.

** Gordana Materljan, LL.M., pravna savjetnica u Europskoj komisiji, Ured za publikacije, Luxembourg, od 2013. do 2018. pravica lingvistica na Sudu Europske unije (Luxembourg), od 2012. do 2013. sutkinja na Općinskom sudu u Puli-Pola. U ovom članku autori iznose isključivo vlastite stavove.

1. UVOD

Kada je riječ o sredstvima pravosudne suradnje, njihovo se uvođenje obično opravdava njihovim ciljevima: pojednostavnjenjem i ubrzanjem suradnje pravosudnih tijela različitih država. Na razini Europske unije taj se cilj postiže tako što se suradnja među državama članicama temelji na načelima međusobnog priznavanja i uzajamnog povjerenja te na pretpostavci da su svi pravni sustavi država članica međusobno kompatibilni i usklađeni s pravom Europske unije, osobito u području zaštite temeljnih prava.

Europski istražni nalog najnoviji je primjer takva sredstva.¹ Uveden je Direktivom 2014/41² i njegov je osnovni cilj olakšavanje pribavljanja dokaza istražnim mjerama koje se imaju provesti u inozemstvu.³ Pravila o dokazivanju razlikuju se među pojedinim državama članicama i rezultat su različitog vrednovanja potrebe za potpunim utvrđenjem činjenica, zaštitom temeljnih prava i djelotvornošću u prikupljanju dokaza. Iako se još ne zna kakve će sve učinke europski istražni nalog proizvesti u kontekstu približavanja i usklađivanja sustava kaznenih postupaka država članica, dostupni podaci upućuju na to da taj nalog uzima sve veći prostor među pravosudnim praktičarima.⁴

Kada se u obzir uzme njegov koncept i karakteristike, kao i novine koje su uvedene u odnosu na prijašnja sredstva suradnje,⁵ europski istražni nalog može biti vrlo djelotvorno sredstvo u rukama pravosudne vlasti.⁶ Njegovim izdavanjem

¹ Općenito o europskom istražnom nalogu vidjeti Primorac, D., Buhovac, M., Pilić, M., Europski istražni nalog kao novi instrument pravosudne suradnje država članica u kaznenim predmetima s posebnim osvrtom na hrvatsko pravo, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. 10, br. 1/ 2019, str. 353-378.

² Direktiva 2014/41/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o Europskom istražnom nalogu u kaznenim stvarima, *Službeni list Europske unije*, br. L 130/2014, str. 1, u daljnjem tekstu: Direktiva.

³ Uvodna izjava 21. Direktive.

⁴ Jedinica Europske unije za pravosudnu suradnju (Eurojust) pohvalila se da je 2018. olakšala izvršenje gotovo 1000 europskih istražnih naloga. Eurojustovo godišnje izvješće za 2018., str. 5, dostupno na: http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojustAnnualReports/AnnualReport2018/AR2018_HR.pdf.

⁵ Okvirna odluka Vijeća 2003/577/PUP od 22. srpnja 2003. o izvršenju odluka o zamrzavanju imovine i osiguranju dokaza u Europskoj uniji, *Službeni list Europske unije*, br. L 196/2003, str. 45, Posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19, svezak 8, str. 59; Okvirna odluka Vijeća 2008/978/PUP od 18. prosinca 2008. o Europskom dokaznom nalogu u svrhu pribavljanja predmeta, dokumenata i podataka za korištenje u kaznenim postupcima, *Službeni list Europske unije*, br. L 350/2008, str. 72.

⁶ Neki autori smatraju da europski istražni nalog nije dovoljno djelotvorno sredstvo za prikupljanje dokaza s obzirom na to da prilikom donošenja Direktive nisu donesena detaljna pravila i smjernice koje bi osigurale dopuštenost dokaza pribavljenih u drugoj državi članici. Vidjeti Kusak, M., *Mutual admissibility of evidence and the European investigation order: aspirations lost in reality*, *ERA Forum*, vol. 19/2019, str. 391-400.

može se tražiti provođenje mjera koje duboko zadiru u temeljna prava okrivljenika i drugih sudionika kaznenog postupka,⁷ poglavito u pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života,⁸ koje je najviše ugroženo u istražnoj fazi postupka.

Prekogranična suradnja između pravosudnih tijela država članica nastala je kako bi se postigli ciljevi kaznenog progona. Prava obrane nisu prioritet takvih instrumenata i europski istražni nalog u tom pogledu nije nikakva iznimka. U tom kontekstu valja postaviti pitanje položaja pojedinca u odnosu na ta tijela, osobito u odnosu na pravosudna tijela koja taj nalog moraju izvršiti. Zakonodavni akti Europske unije koji uređuju pravosudnu suradnju u kaznenim stvarima u pravilu se dotiču i zaštite temeljnih prava okrivljenika. Međutim kada je riječ o europskom istražnom nalogu, već i površnim čitanjem Direktive razvidno je da je praktična zaštita temeljnih prava najslabija karika tog propisa.⁹ Naime iako direktiva propisuje pretpostavke zakonitosti europskog istražnog naloga, među kojima je i poštovanje temeljnih prava, ona ne daje jasan odgovor na pitanje može li okrivljenik osporavati zakonitost izdanog naloga i ako to može, u kojoj fazi, pred kojim tijelom i na koji način.

Zaštita temeljnih prava može se ostvariti na dvjema razinama, u dvama različitim normativnim kontekstima. Prva razina zaštite odvija se pred tijelom koje izdaje europski istražni nalog. Ta je zaštita moguća samo ako nacionalna pravila kaznenog postupka predviđaju pravno sredstvo protiv europskog istražnog naloga i protiv mjere koja se njime određuje. U tom pogledu ostvarenje zaštite temeljnih prava ovisi isključivo o pravu države članice u kojoj je istražni nalog izdan i u to pravo Direktiva ne zadiru.

Druga razina zaštite ostvaruje se pred tijelom države članice koja treba izvršiti europski istražni nalog, u kojoj će se provesti istražna mjera. Direktiva sadržava odredbe o zaštiti temeljnih prava na toj razini i predviđa slučajeve u kojima tijelo izvršitelj može odbiti priznavanje ili izvršenje tog istražnog naloga.¹⁰

⁷ Za pojedine istražne mjere vidjeti *Criminal justice across borders*, Joint Note of Eurojust and the European Judicial Network on the practical application of the European Investigation Order, 2019, dostupno na: http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/Casework/Joint_Note_EJ-EJN_practical_application_EIO.pdf.

⁸ Članak 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10; članak 7. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, Službeni list Europske unije, br. C 202/2016, str. 389.

⁹ Primjedbe praktičara u pogledu provedbe europskog istražnog naloga odnose se na nedovoljno obrazložene opravdanosti izdane mjere, na nedostatak podataka o osobama na koje negativno utječe te na nedovoljan opis djela koje se okrivljeniku stavlja na teret, što onemogućuje primjenu načela *ne bis in idem*. *Criminal justice across borders*, Joint Note of Eurojust and the European Judicial Network on the practical application of the European Investigation Order, str. 7, dostupno na: [http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/doclibrary/Eurojust-framework/Casework/Joint note of Eurojust and the EJN on the practical application of the European Investigation Order \(June 2019\)/2019-06-Joint_Note_EJ-EJN_practical_application_EIO.pdf](http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/doclibrary/Eurojust-framework/Casework/Joint note of Eurojust and the EJN on the practical application of the European Investigation Order (June 2019)/2019-06-Joint_Note_EJ-EJN_practical_application_EIO.pdf).

¹⁰ Članak 11. Direktive.

Fokus je ovog članka na prvoj razini zaštite.

U listopadu 2019. Sud Europske unije imao je priliku prvi put tumačiti odredbe Direktive i pojasniti razinu pravne zaštite okrivljenika koju bi trebalo osigurati u praksi pred sudom izdatelja europskog istražnog naloga. U predmetu *Gavanozov*¹¹ nacionalno pravo u okviru kojeg je donesena odluka o izdavanju europskog istražnog naloga ne predviđa pravno sredstvo protiv te odluke. Budući da ni Direktiva izrijekom ne predviđa takvo pravno sredstvo, postavilo se pitanje je li takvo rješenje u skladu s pravom Unije te, ako nije, ima li članak 14. stavak 2. Direktive izravni učinak i mora li u tom slučaju nacionalni sud omogućiti okrivljeniku i drugim sudionicima postupka pravno sredstvo protiv istražnog naloga iako ono nije predviđeno nacionalnim pravom. Fokusirajući se isključivo na sadržaj koji treba unijeti u obrazac u prilogu Direktivi, Sud Europske unije izbjegao je odgovoriti na postavljena pitanja, koja i dalje ostaju otvorena.

U prvom dijelu članka analizira se načelo uzajamnog povjerenja i priznavanja kao osnova za harmonizaciju kaznenog postupka na razini Europske unije. Direktiva ima tzv. horizontalni pristup i njezin cilj nije uvođenje zajedničkih standarda.¹² Njezin je cilj da se osigura brza i učinkovita suradnja i upravo se taj cilj može negativno odraziti na razinu zaštite temeljnih prava. Stoga se u tom dijelu članka otvara rasprava o nužnosti postojanja pravnog sredstva protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga.

U drugom dijelu članka analiziraju se razlozi koji su doveli do odluke Suda Europske unije u predmetu *Gavanozov*, a koji su suprotni razlozima nezavisnog odvjetnika iznesenima u njegovu mišljenju u istom predmetu. Provedena analiza pruža dovoljno elemenata za svestranu raspravu i zaključke.

2. ZAŠTITA TEMELJNIH PRAVA U KONTEKSTU PRIKUPLJANJA DOKAZA

2.1. Načelo uzajamnog povjerenja i priznavanja

Priznanje i prihvaćanje prekogranično pribavljenih dokaza na temelju pravila o dokazivanju stranog pravnog sustava zaokuplja pažnju velikog broja pravnih stručnjaka. Dugi niz godina vladalo je shvaćanje prema kojemu se prikupljanje dokaza provodilo na temelju pravila koja su na snazi u državi izvr-

¹¹ Sud Europske unije, presuda od 24. listopada 2019., Kazneni postupak protiv Ivana Gavanozova, C-324/17, ECLI:EU:C:2019:892, u daljnjem tekstu: presuda *Gavanozov*.

¹² Točka 104. mišljenja nezavisnog odvjetnika Yvesa Bota od 11. travnja 2019., Kazneni postupak protiv Ivana Gavanozova, C-324/17, ECLI:EU:C:2019:312, u daljnjem tekstu: mišljenje nezavisnog odvjetnika.

šenja zahtjeva, odnosno zamolbe. Države imaju tzv. postupovnu autonomiju, u skladu s kojom tijela koja su zamoljena prikupljati dokaze te dokaze prikupljanju isključivo primjenjujući vlastito pravo. Na tom se stajalištu temelji Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima iz 1959.,¹³ koja se smatra kamenom temeljcem međudržavne suradnje u kaznenim stvarima.

Taj pristup ima i određene nedostatke. Osnovni je problem taj što se ponekad prikupljeni dokazi ne mogu izvesti pred pravosudnim tijelom koje je to prikupljanje zatražilo, i to osobito ako način prikupljanja dokaza nije kompatibilan s postupovnim pravilima koje je to tijelo trebalo primijeniti prilikom prikupljanja dokaza.¹⁴ Kako bi se doskočilo tom problemu, u Konvenciji o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima među državama članicama Europske unije iz 2000.¹⁵ primijenjen je drukčiji pristup. Naime prema tom novom pristupu prilikom prikupljanja dokaza zamoljeno tijelo mora postupati u skladu s postupovnim uputama tijela koje je uputilo zahtjev.¹⁶ Isto je pravilo predviđeno i drugim instrumentima međusobne suradnje koji su doneseni nakon nje, a odnose se npr. na izvršenje odluke o zamrzavanju imovine¹⁷ i europski dokazni nalog.¹⁸ Te upute trebaju osigurati da se dokazi prikupljeni u jednoj državi članici mogu zakonito izvesti pred tijelom koje je tražilo njihovo prikupljanje.¹⁹

Prije više od dvadeset godina na razini Europskog vijeća, na posebnom zasjedanju u Tampereu, uobličeno je načelo uzajamnog priznavanja, čiji je smisao da dokazi pribavljeni u jednoj državi članici budu automatski dopusti-

¹³ Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 20. travnja 1959. godine i Dodatnog protokola Europske konvencije o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima od 17. ožujka 1978. godine, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4/1999.

¹⁴ Vermeulen, G., Free gathering and movement of evidence in criminal matters in the EU: Thinking beyond borders, striving for balance, in search of coherence, Maklu, Antwerpen-Apeldoorn-Portland, 2011, str. 41-42.

¹⁵ Akt Vijeća od 29. svibnja 2000. kojim se, u skladu s člankom 34. Ugovora o Europskoj uniji, donosi Konvencija o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima među državama članicama Europske unije (2000/C 197/01), Službeni list Europske unije, br. C 197/2000, str. 1.

¹⁶ Neki autori zaključuju da to rješenje može dovesti do *de facto* neizravne primjene prava države izdavateljice, što može utjecati na nacionalna pravila o prikupljanju i izvođenju dokaza. Daniele, M., Evidence Gathering in the Realm of the European Investigation Order: From National Rules to Global Principles, *New Journal of European Criminal Law*, vol. 6, issue 2/2015, str. 179-194.

¹⁷ Članak 5.1. Okvirne odluke 2003/577/PUP.

¹⁸ Članak 12. Okvirne odluke 2008/978/PUP.

¹⁹ Više o primjeni Konvencije o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima među državama članicama Europske unije iz 2000. vidjeti Explanatory report on the Convention of 29 May 2000 on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member States of the European Union, Službeni list Europske unije, br. C 379/2000, str. 7.

vi i zakoniti u svim drugim državama članicama.²⁰ Države članice razvile su uzajamno povjerenje, koje se temelji na premisi da “*svi europski građani imaju pristup pravosudnom sustavu koji ispunjava najviše standarde kvalitete*”.²¹ U skladu s time može se pretpostaviti da sve države članice poštuju temeljna prava priznata pravom Europske unije.²² Međutim slobodno kretanje dokaza više je prisutno u teoriji nego u praksi. Naime preduvjet za takvo kretanje jest visok stupanj usklađenosti kaznenih postupaka, a to još uvijek nije postignuto.²³ Do sada je ostvareno tek slobodno kretanje sudskih odluka.²⁴

Ugovorom o funkcioniranju Europske unije²⁵ predviđena je mogućnost donošenja tzv. minimalnih pravila, koja bi se temeljila na zajedničkim vrijednostima i temeljnim pravima.²⁶ Međutim kada je riječ o prikupljanju dokaza, zakonodavac Europske unije nije otišao u tom smjeru. Iako se u Direktivi članak 82. stavak 1. točka (a) Ugovora o funkcioniranju Europske unije spominje kao njezina pravna osnova, njezin cilj nije usklađivanje pravnog okvira istražnih mjera.²⁷ Priznanje koje se u toj Direktivi navodi ograničeno je na odluku kojom se određuje provođenje određenih radnji. Ono se ne odnosi na dokaze koji su na temelju te odluke prikupljeni. Naravno, tijelo koje prikuplja dokaze mora se pridržavati formalnosti koje su u tom nalogu izrijekom navedene.²⁸ Međutim te formalnosti ne predstavljaju minimalna pravila. Ako se zbog pridržavanja tih formalnosti može pretpostaviti da će se pribavljeni dokazi moći upotrijebiti

²⁰ U kontekstu prikupljanja dokaza uzajamno se priznanje prvi put spominje u Zaključcima Europskog vijeća iz Tamperea od 15. i 16. listopada 1999., točka 36, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/media/21059/tampere-european-council-presidency-conclusions.pdf>. Vidjeti također Programme of measures to implement the principle of mutual recognition of decisions in criminal matters, Službeni list Europske unije, br. C 12/2001, str. 10; Green Paper on obtaining evidence in criminal matters from one Member State to another and securing its admissibility, 11. 11. 2009., COM/2009/0624 final, dostupno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/dfe20cb8-c23e-4df4-a3dd-a7e6a675db1d>.

²¹ Vidjeti točku 3.2. Haškog programa: jačanje slobode, sigurnosti i pravde u Europskoj uniji (2005/C 53/01), Službeni list Europske unije, br. C 53/2005, str. 1.

²² Vidjeti Sud Europske unije, presuda od 25. srpnja 2018., Minister for Justice and Equality (Nedostaci u pravosudnom sustavu), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586.

²³ Ryan, A., *Towards a System of European Criminal Justice: The Problem of Admissibility of Evidence*, Routledge, London, 2014, str. 259; Ligeti, K. (urednica), *Toward a Prosecutor for the European Union, Volume 1: A Comparative Analysis, Modern Studies in European Law*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2013.

²⁴ Vidjeti uvodnu izjavu 38. Direktive.

²⁵ Pročišćene verzije Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Protokoli i Prilozi Ugovoru o funkcioniranju Europske unije, Izjave priložene Završnom aktu Međuvladine konferencije na kojoj je donesen Ugovor iz Lisabona, potpisan 13. prosinca 2007., Tablice ekvivalenata, Službeni list Europske unije, br. C 202/2016, str. 1.

²⁶ Članak 82. stavak 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

²⁷ Točka 104. mišljenja nezavisnog odvjetnika.

²⁸ Članak 9. stavak 2. Direktive.

u državi u kojoj je europski istražni nalog izvorno izdan, to nipošto ne jamči da će ti dokazi biti dopustivi na cjelokupnom području Europske unije, što je u osnovi bila ideja Zaključaka Europskog vijeća iz Tamperea.²⁹

U tom kontekstu valja spomenuti još jednu problematiku, i to onu vezanu uz načelo specijalnosti, odnosno mogućnosti korištenja dokaza pribavljenih u okviru jednog predmeta u drugom predmetu. Iako Direktiva ne sadržava pravila o tome, u praksi se to načelo poštuje. Drugim riječima, dokazi pribavljeni na temelju europskog istražnog naloga u okviru jednog postupka ne mogu se koristiti u drugom. Ti bi se “dokazi” eventualno mogli koristiti u nekom drugom postupku kao izvor saznanja koji bi poslužio kao osnova za daljnje istraživanje.³⁰

2.2. Kako funkcionira prikupljanje dokaza prema Direktivi 2014/41

Kako bi određivanje bilo kakve prisilne istražne radnje bilo zakonito, uvjeti i postupak za to moraju biti jasno propisani. Samo takva istražna radnja u skladu je s načelom zakonitosti i općenito sa zahtjevom zaštite temeljnih prava.³¹

Direktivom su propisani uvjeti za izdavanje europskog istražnog naloga.³² Prvi uvjet odnosi se na nužnost i proporcionalnost mjere čije se provođenje zahtijeva.³³ Ako se taj uvjet sagleda kroz prizmu zaštite ljudskih prava koju je u svojoj praksi razvio Europski sud za ljudska prava, takve mjere moraju biti “neophodne u demokratskom društvu”. Drugim riječima, zadiranje u prava pojedinca mora se usko tumačiti i biti ograničeno na nužni minimum, a potreba za takvom mjerom mora biti jasno utvrđena.³⁴

Prema Direktivi provjera poštovanja tih uvjeta u rukama je tijela koje izdaje taj nalog. Kada uvjeti provođenja pojedine istražne radnje nisu izrijeком propisani, postoji opasnost da će se u praksi “nužnost” i “proporcionalnost”

²⁹ Kusak, *op. cit.*

³⁰ Više o tome vidjeti Barbosa e Silva, J., The speciality rule in cross-border evidence gathering and in the European Investigation Order - let's clear the air, ERA Forum, vol. 19/2019, str. 485-504.

³¹ Općenito o načelu zakonitosti u kontekstu prava Europske unije vidjeti Materljan, G., Materljan, I., Predmet *Taricco II* i pitanja na vagi: Ustavno načelo zakonitosti u kaznenom pravu i djelotvornost prava Europske unije, Hrvatski ljetopis za kaznenopravne znanosti, vol. 26, br. 2/2019.

³² Članak 6. Direktive.

³³ Članak 6. stavak 1. točka (a) Direktive glasi: “Tijelo izdavatelj može izdati [europski istražni nalog] samo kada su ispunjeni sljedeći uvjeti: (a) izdavanje [europskog istražnog naloga] je potrebno i proporcionalno svrsi postupka iz članka 4. uzimajući u obzir prava osumnjičenika ili okrivljenika.”

³⁴ Vidjeti primjerice Europski sud za ljudska prava, presuda od 25. veljače 1993., Funke v. France, br. 10828/84, točka 55.

mjere različito tumačiti. Tijelo izdavatelj odlučuje koja je mjera najprimjerenija za prikupljanje dokaza u konkretnom slučaju, a tijelo izvršitelj mora je izvršiti, osim ako postoje razlozi za nepriznavanje i neizvršenje. Proizlazi da tijelo izvršitelj ne može izravno provjeriti “nužnost” i “proporcionalnost” mjere. Ono može pokrenuti postupak savjetovanja s tijelom koje je izdalo europski istražni nalog, što pak može imati za posljedicu povlačenje toga naloga.³⁵

Taj je mehanizam uveden kako bi se donekle ublažila činjenica da će tijelo izvršitelj ponekad biti pozvano izvršiti mjere koje nisu ni nužne ni proporcionalne. Postojanje toga mehanizma pokazuje, između ostalog, i to da države članice nemaju povjerenje u pravne sustave drugih država članica.³⁶

Tijelo koje izdaje europski istražni nalog mora odlučiti ne samo je li izabrana istražna mjera nužna i proporcionalna za pribavljanje određenih dokaza već i to bi li u pribavljanje tih dokaza trebalo uključiti drugu državu članicu.³⁷ Iako taj element nije posebno razrađen u Direktivi, kada ga se sagleda u kontekstu nepostojanja odredbi o načelu specijalnosti i postojanja mehanizma savjetovanja, moglo bi se zaključiti da ta Direktiva otvara vrata pravosudnim tijelima različitih država članica da samostalno urede načine prikupljanja dokaza, koji bi onda bili dopušteni i mogli bi se koristiti u više postupaka. Naravno, to vrijedi samo za pravne sustave država članica koji su “ideološki” bliski.

Drugi uvjet izdavanja europskog istražnog naloga zahtijeva da zahtijevana istražna mjera može biti određena u sličnom domaćem slučaju.³⁸ Drugim riječima, tijelo izdavatelj ne može tražiti provođenje mjere koju ne bi moglo samo provesti na temelju “svojeg” nacionalnog prava.

Problem s tim uvjetom jest to što on ne zamjenjuje zahtjev koji proizlazi iz načela zakonitosti, a to je da svaka prisilna istražna mjera mora biti propisana zakonom. Kada je riječ o pravu na poštovanje privatnog i obiteljskog života, prema praksi Europskog suda za ljudska prava u području prisluškivanja i snimanja telefonskih razgovora, zadiranje u to pravo moguće je samo ako su zakonom dana dovoljna i djelotvorna jamstva protiv zlorabe. Praksa Strazburškog suda upućuje na to da je nepostojanje ili neadekvatnost pravne osnove za provođenje pojedinih istražnih radnji često razlog utvrđenja da je došlo do povrede ljudskih prava.³⁹

³⁵ Članak 6. stavak 3. Direktive.

³⁶ Mitsilegas, V., *The Constitutional Implications of Mutual Recognition in Criminal Matters in the EU*, *Common Market Law Review*, n. 43/2006, str. 1289.

³⁷ Uvodna izjava 11. Direktive.

³⁸ Članak 6. stavak 1. točka (b) Direktive.

³⁹ Vidjeti primjerice Europski sud za ljudska prava, presuda od 30. srpnja 1998., Valenzuela Contreras protiv Španjolske, zahtjev br. 27671/95; presuda od 24. travnja 1990., Kruslin protiv Francuske, zahtjev br. 11801/85; presuda od 24. kolovoza 1998., Lambert protiv Francuske, zahtjev br. 23618/94; presuda od 25. ožujka 1998., Kopp protiv Švicarske, zahtjev br. 23224/94. Više o toj problematici vidjeti Nakić, J., Rogić, M., /Ne/zakoniti dokazi u kaznenom

U odnosu na poštovanje načela zakonitosti kritičari trenutnog rješenja ističu dvije okolnosti: 1.) Direktivom nije propisano da istražna mjera čije se provođenje zahtijeva u europskom istražnom nalogu mora biti uređena u nacionalnom pravu na način kako to traži Europski sud za ljudska prava⁴⁰ i 2.) način na koji treba izvršiti istražnu mjeru utvrđuje tijelo izdavatelj te je uloga tijela izvršitelja ograničena na asistiranje tomu tijelu.⁴¹ Iako Direktivom problem zakonitosti istražnih mjera nije riješen, valja navesti da se, barem kada je riječ o elektroničkim dokazima, na tome radi.⁴²

U odnosu na izdavanje europskog istražnog naloga Direktiva predviđa još jednu obvezu: tijelo koje izdaje taj nalog mora ispuniti obrazac koji se nalazi u prilogu Direktivi. Potpisivanjem tog obrasca tijelo izdavatelj ovjerava točnost i pravilnost njegova sadržaja. Time se europski istražni nalog formalizira.⁴³

Tijelo izvršitelj može odbiti priznati ili izvršiti taj nalog, među ostalim, zbog toga što je obrazac nepotpun ili očito netočan.⁴⁴ Iz tako ustrojenog mehanizma europskog istražnog naloga razvidno je da je obrazac iz Priloga A Direktivi jedini izvor saznanja o stanju predmeta i o pravnim sredstvima dostupnima u državi u kojoj je taj nalog izdan. Drugim riječima, odluka o eventualnom odbijanju priznanja ili izvršenja naloga u pravilu će se temeljiti isključivo na tim podacima.

2.3. Zaštita temeljnih prava kao razlog odbijanja izvršenja europskog istražnog naloga

U Direktivi se na više mjesta spominje zaštita temeljnih prava. Međutim mehanizam koji je njome uspostavljen ne predviđa automatsku provjeru poštovanja tih prava. Mehanizam uspostavljen Direktivom slijedi ovu logiku: što se više sumnja u ispravnost i ispituje odluka o izdavanju europskog istražnog naloga, to se više sumnja u jednak stupanj zaštite temeljnih prava u državi

postupku (poseban osvrt na mjere tajnog snimanja telefonskih razgovora i trećega u tim radnjama), Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 37, br. 1/2016, str. 533-560.

⁴⁰ Armada, I., The European Investigation Order and the lack of European standards for gathering evidence: Is a fundamental rights-based refusal the solution?, *New Journal of European Criminal Law*, n. 1/2015, str. 22.

⁴¹ Van Hoek, A. A. H., Luchtman, M. J. J. P., *Transnational Cooperation in Criminal Matters and the Safeguarding of Human Rights*, *Utrecht Law Review*, vol. 1, no. 2/2005, str. 15.

⁴² Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o europskom nalogu za dostavljanje i europskom nalogu za čuvanje elektroničkih dokaza u kaznenim stvarima, COM(2018) 225 final, 17. 4. 2018., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0225&from=FR>. U tom pogledu vidjeti Mitsilegas, V., *The privatisation of mutual trust in Europe's area of criminal justice: The case of e-evidence*, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, vol. 25, n. 3/2018, str. 263-265.

⁴³ Vidjeti bilješku 27. mišljenja nezavisnog odvjetnika.

⁴⁴ Članak 16. stavak 2. točka (a) Direktive.

članici u kojoj je taj nalog izdan. U krajnjoj liniji, automatska provjera dovela bi u pitanje i načelo uzajamnog priznavanja.⁴⁵ Stoga je razumljivo zašto je mogućnost osporavanja odluke o izdavanju europskog istražnog naloga znatno ograničena.

Razlozi za nepriznavanje i neizvršenje europskog istražnog naloga taksativno su navedeni.⁴⁶ Prema nekim autorima popis razloga za nepriznavanje ili neizvršenje podosta je dug te oni smatraju da upravo zbog tog pretjerano dugog popisa europski istražni nalog ne zavrjeđuje da ga se spominje u kontekstu uzajamnog priznavanja.⁴⁷ Drugi, oslanjajući se na takav zaključak, ističu da predviđanje velikog broja razloga za odbijanje izvršenja u praksi znači manju vjerojatnost da će europski istražni nalog uopće biti izdan.⁴⁸

Izloženu argumentaciju valja kritički sagledati. Teško je reći koristi li se u praksi europski istražni nalog u dovoljnoj mjeri s obzirom na to da istraživanja u tom pogledu ne postoje. Razloga za neizvršenje naloga ima više, ali se samo jedan od njih izrijeком odnosi na zaštitu temeljnih prava.⁴⁹ U tom pogledu pojavljuju se tri pitanja. Kao prvo, kada se tijelo izvršitelj može pozvati na razlog zaštite temeljnih prava? Prema formulaciji Direktive to je moguće kada postoje opravdani razlozi za sumnju da bi izvršenje istražne mjere dovelo do povrede temeljnih prava. Neki autori spominju da tijelo izvršitelj mora utvrditi ne samo postojanje uzročne veze između izvršenja naloga i povrede temeljnih prava već i procijeniti rizik i vjerojatnost povrede, što uključuje procjenu eventualne povrede temeljnih prava u budućnosti.⁵⁰

Kao drugo, treba li tu provjeru provesti po službenoj dužnosti ili na temelju zahtjeva osobe na koju se to odnosi? Direktiva ne predviđa osporavanje europskog istražnog naloga pred sudovima države izvršiteljice. Upravo suprotno, ona predviđa da se materijalno-pravni razlozi za izdavanje tog naloga mogu osporiti samo u postupku pokrenutom u državi izdavateljici.⁵¹ Osim toga istražne mjere često su obavijene velom tajnosti i povjerljivosti te u pravilu sudionici u kaznenom postupku za njih saznaju neposredno prije i/ili nakon njihova provođenja.⁵²

⁴⁵ De Schutter, O., La contribution du contrôle juridictionnel à la confiance mutuelle, u: Kerchove, G., Weyembergh, A. (urednici), La confiance mutuelle dans l'espace pénal européen/Mutual Trust in the European Criminal Area, Editions de l'Université de Bruxelles, Bruxelles, 2005, str. 79-121.

⁴⁶ Članak 11. Direktive.

⁴⁷ Armada *op. cit.*, str. 8-31.

⁴⁸ Zaharieva, R., The European Investigation Order and the Joint Investigation Team - which road to take, A practitioner's perspective, ERA Forum, vol. 18/2017, str. 402.

⁴⁹ Članak 11. stavak 1. točka (f) Direktive.

⁵⁰ Vidjeti Armada, *op. cit.*, str. 25-26.

⁵¹ Članak 14. stavak 2. Direktive.

⁵² Za povjerljivost istrage vidjeti članak 19. Direktive.

Kao treće, kako tijelo izvršitelj može utvrditi okolnosti na kojima se temelji zaključak o povredi temeljnih prava? Ni na to pitanje Direktiva ne daje jasan odgovor. Obrazac u Prilogu A Direktivi jedini je izvor saznanja o stanju predmeta i o iskorištenim pravnim sredstvima. Iako to nije njegova izvorna svrha, tijelo izvršitelj moglo bi pokrenuti postupak savjetovanja s tijelom izdavateljem istražnog naloga i tom prilikom zatražiti potrebne informacije.⁵³ Međutim taj je postupak daleko od utvrđenja činjenica na kontradiktoran način.

Usprkos dugom popisu razloga za odbijanje izvršenja europskog istražnog naloga navedeni elementi jasno upućuju na to da tijelo izvršitelj nije prikladan *forum* pred kojim okrivljenik (i eventualno drugi sudionik u kaznenom postupku) može zaštititi svoja temeljna prava. Stoga fokus valja usmjeriti na sud koji izdaje taj istražni nalog i na postupovna pravila koja se na njega odnose.

2.4. Moraju li države članice predvidjeti pravna sredstva protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga?

U odnosu na izdani europski istražni nalog Direktivom nije predviđena sudska zaštita na razini Europske unije. Također, u Direktivi nisu propisana pravila kad se, s obzirom na stupanj zadiranja u temeljna prava, može izdati europski istražni nalog. Iako je ocjena nužnosti i proporcionalnosti mjere ostavljena tijelu koje izdaje europski istražni nalog, Direktiva ipak predviđa određene zaštitne mjere: 1.) europski istražni nalog izdaje ili potvrđuje pravosudno tijelo države članice, 2.) tijelo države izvršiteljice može pokrenuti postupak savjetovanja, 3.) ono može odbiti izvršiti ili priznati nalog zbog razloga taksativno navedenih u toj Direktivi, među kojima su suprotnost s načelom *ne bis in idem* ili poštovanje obveza te države članice u području temeljnih prava, 4.) mjera čije se provođenje traži europskim istražnim nalogom može se odrediti u sličnom domaćem slučaju i 5.) tijelo države izvršiteljice može primijeniti druge istražne mjere koja manje zadiru u temeljna prava.

Bilo bi zanimljivo vidjeti kako ti mehanizmi provjere nužnosti i proporcionalnosti mjere funkcioniraju u praksi različitih država članica. Među teoretičarima općenito je prihvaćeno stajalište da načelo uzajamnog priznavanja zahtijeva da se provjera zakonitosti mjere (odnosno nužnost i proporcionalnost) u pravilu provodi u državi članici izdavanja europskog istražnog naloga. U tom se kontekstu spominje načelo suzdržavanja od provjeravanja (*non-inquiry principle*), prema kojemu se tijela jedne države članice suzdržavaju od ispitivanja pravnih, ekonomskih i/ili socijalnih pitanja koja se pojavljuju u drugoj

⁵³ Članak 6. stavak 3. Direktive 2014/14.

državi članici, čime od sebe otklanjaju odgovornost za eventualnu povredu koja se tim nalogom može nanijeti.⁵⁴

Takvo je stajalište teško prihvatljivo, posebno ako se sagleda s aspekta zaštite temeljnih prava. Kada je riječ o praksi Europskog suda za ljudska prava u području izručenja, jasno je da država koja mora izvršiti izručenje mora provjeriti hoće li time doći do povrede ljudskih prava u državi u koju se izručuje. Izručenje se ne smije izvršiti ako je očito da se osobi neće osigurati pravo na pošteno suđenje.⁵⁵ Ta je praksa donekle ublažena kada je riječ o postupcima predaje između država članica Europske unije.⁵⁶

Treba li istu logiku primijeniti i kada je riječ o mjerama prikupljanja dokaza? Provedena istraživanja prakse Europskog suda za ljudska prava u tom pogledu nisu ohrabrujuća. Naime neki autori zaključuju da taj sud nije u stanju ponuditi adekvatna rješenja u području dokaza, a razlog tomu vide u preopterećenosti suda i neprovođenju njegovih odluka.⁵⁷

Kada je riječ o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima u okviru Europske unije, istraživanje o praktičnoj primjeni europskog uhidbenog naloga upućuje na niz problema. Jedan je od problema nepostojanje jasnih zajedničkih pravila kada se uhidbeni nalog može izdati. Okolnost da se u nekim državama članicama uhidbeni nalog može izdati zbog razloga zbog kojih se takav nalog ne bi mogao izdati u drugima u konačnici dovodi do međusobnog nepovjerenja između država članica.⁵⁸ Slično istraživanje ne postoji u odnosu na europski istražni nalog. Međutim može se pretpostaviti da bi, uz primjenu iste metodologije, razlog nepostojanja zajedničkih pravila o tome kada se može izdati istražni nalog doveo do istog rezultata, tj. do međusobnog nepovjerenja.

⁵⁴ Weyembergh, A., *Judicial Control in Cooperation in Criminal Matters*, u: Ligeti, K., *op. cit.*, str. 972; Van Hoek, Luchtman, *op. cit.*, str. 2; Vogler, R., *Transnational inquiries and the protection of human rights in the case-law of the European Court of Human Rights*, u: Ruggeri, S. (urednik), *Transnational Inquiries and the Protection of Fundamental Rights in Criminal Proceedings: A Study in Memory of Vittorio Grevi and Giovanni Tranchina*, Springer, Heidelberg, 2013, str. 38.

⁵⁵ Europski sud za ljudska prava, presuda od 7. srpnja 1989., Soering protiv Ujedinjene Kraljevine, zahtjev br. 14038/88, točke 91. i 113.

⁵⁶ Europski sud za ljudska prava, presuda od 27. listopada 2011., Stojkovic protiv Francuske i Belgije, zahtjev br. 25303/08, točka 49. Komentar presude vidjeti Gless, S., *Transnational Cooperation in Criminal Matters and the Guarantee of a Fair Trial: Approaches to a General Principle*, *Utrecht Law Review*, vol. 9, br. 4/2013, str. 90-108.

⁵⁷ Vermeulen, G., De Bondt, W., Van Damme, Y., *EU cross-border gathering and use of evidence in criminal matters: Towards mutual recognition of investigative measures and free movement of evidence?*, Maklu, Antwerpen-Apeldoorn-Portland, 2010.

⁵⁸ Del Monte, M., *European Added Value Assessment (EAVA 6/2013)*, European added value of revising the European Arrest Warrant, European Parliamentary Research Services, 2013, dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-JOIN_ET\(2013\)510979](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-JOIN_ET(2013)510979).

Ako već ne postoje jasna zajednička pravila o tome pod kojim se uvjetima može izdati europski istražni nalog te ako je sadržaj istražne radnje koju “mora” provesti tijelo izvršitelj isključivo u rukama tijela koje izdaje taj nalog, valja razmotriti pitanje mora li država članica predvidjeti pravna sredstva protiv odluke o izdavanju istražnog naloga.

Članak 14. Direktive odnosi se na pravna sredstva protiv istražnih mjera navedenih u europskom istražnom nalogu. Taj članak zahtijeva da države članice osiguravaju pravna sredstva jednaka onima dostupnim u sličnom domaćem slučaju.⁵⁹ Nadalje, materijalnopravne razloge za izdavanje europskog istražnog naloga moguće je dovesti u pitanje samo u postupku pokrenutom u državi izdavateljici.⁶⁰ Okolnost da se istražni nalog može osporiti samo pred sudom države u kojoj je izdan ne dovodi u pitanje jamstva temeljnih prava u državi izvršiteljici. Međutim kada se sagleda funkcioniranje mehanizma uspostavljenog Direktivom, jasno je da okrivljenik ili drugi sudionik postupka ne može svoje zahtjeve u pogledu zaštite ljudskih prava isticati pred sudom države izvršiteljice.

U istom se članku 14. navodi i obveza država članica da osiguraju da rokovi za upotrebu pravnog sredstva budu identični onima predviđenima za slične domaće slučajeve te da se primjenjuju na način kojim se jamči da dotične osobe mogu djelotvorno primjenjivati ta pravna sredstva.⁶¹ Pravno osporavanje europskog istražnog naloga ne odgađa izvršenje istražne mjere, osim ako je tako predviđeno u sličnim domaćim slučajevima.⁶² Spomenute odredbe članka 14. Direktive jasno upućuju na to da tijelo koje traži provođenje istražne radnje putem europskog istražnog naloga mora primijeniti ista pravila koja vrijede za prikupljanje dokaza u isključivo nacionalnoj situaciji, i to ne samo ona koja se odnose na sadržaj istražne mjere već i ona koja se odnose na podnošenje pravnog sredstva protiv takve mjere. Međutim te odredbe ne daju jasan odgovor na pitanje mora li država članica predvidjeti posebno pravno sredstvo protiv odluke o provođenju istražne mjere.

Odgovor na to pitanje možda bi se mogao pronaći u sadržaju članka 13. Direktive. Taj članak uređuje prijenos dokaza te propisuje da tijelo izvršitelj bez nepotrebnog odlaganja prenosi pribavljene dokaze ili one koje već ima u posjedu tijelu izdavatelju europskog istražnog naloga.⁶³ U istom je članku propisano da se prijenos dokaza može odgoditi (odnosno suspendirati) do donošenja odluke o pravnom sredstvu.⁶⁴

⁵⁹ Članak 14. stavak 1. Direktive.

⁶⁰ Članak 14. stavak 2. Direktive.

⁶¹ Članak 14. stavak 4. Direktive.

⁶² Članak 14. stavak 6. Direktive.

⁶³ Članak 13. stavak 1. Direktive.

⁶⁴ Članak 13. stavak 2. Direktive.

Kada se međusobno usporede članci 13. i 14. Direktive, posebno njihovi dijelovi koji se odnose na odgodu izvršenja europskog istražnog naloga zbog podnošenja pravnog sredstva protiv istražnih mjera, može se zaključiti da je zakonodavac Europske unije pretpostavio da u skladu s nacionalnim postupovnim pravilima postoje takva pravna sredstva te da je, slijedom toga, naložio državama članicama da ista sredstva predvide i u odnosu na europski istražni nalog. Tako je barem zaključio nezavisni odvjetnik u predmetu *Gavanozov*.⁶⁵ Sud Europske unije nije prihvatio mišljenje nezavisnog odvjetnika. Zapravo, taj se sud uopće nije očitovao o tom pitanju. Stoga se na temelju te odluke ne može sa sigurnošću zaključiti jesu li države članice dužne predvidjeti pravna sredstva protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga.

3. PREDMET GAVANOZOV

3.1. Okolnosti spora i prethodna pitanja

Protiv Gavanozova se u Bugarskoj vodi kazneni postupak zbog sudjelovanja u zločinačkom udruženju organiziranom radi utaje poreza. Stavlja mu se na teret da je zajedno s još trojicom putem fiktivnih društava uvezio šećer u Bugarsku iz drugih država članica (stjecanje unutar Zajednice), posebno iz Češke, od društva koje zastupa osoba Y, te da je zatim taj šećer prodavao na bugarskom tržištu, a da je pritom izbjegao platiti porez na dodanu vrijednost podnošenjem lažnih dokumenata iz kojih proizlazi da je taj šećer izvezen u Rumunjsku. U postupku se postavilo pitanje vrste odnosa između okrivljenika i osobe Y. Stoga je bugarski sud⁶⁶ izdao europski istražni nalog kojim je od čeških tijela zatražio provedbu pretraga i privremenog oduzimanja predmeta u prostorijama spomenutog društva s poslovnim nastanom u Češkoj i u domu osobe Y, uz ispitivanje potonje osobe u svojstvu svjedoka putem videokonferencije.⁶⁷

Nakon donošenja odluke o izdavanju naloga taj je sud naišao na poteškoće pri ispunjavanju obrasca koji se nalazi u prilogu Direktivi (obrazac J, koji se odnosi na pravna sredstva). Naime bugarsko pravo ne predviđa nikakvo pravno sredstvo protiv odluka o određivanju pretraga, privremenog oduzimanja predmeta ili ispitivanja svjedoka, pa čak ni ono koje bi omogućilo naknadno preispitivanje takve odluke zajedno s presudom o krivnji okrivljenika.⁶⁸

⁶⁵ Točka 53. mišljenja nezavisnog odvjetnika.

⁶⁶ Specializiran nakazatelen sad.

⁶⁷ Točke 37. i 38. mišljenja nezavisnog odvjetnika.

⁶⁸ Točka 27. mišljenja nezavisnog odvjetnika.

U tom pogledu valja spomenuti da je bugarsko pravo, odnosno kazneni postupak u okviru kojeg je uređena pretraga i oduzimanje predmeta, bio podvrgnut analizi Europskog suda za ljudska prava. Taj je sud naložio Bugarskoj da u svoje nacionalno pravo predvidi *a posteriori* sudski nadzor akta kojim se nalažu pretraga i zapljena.⁶⁹ Iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da, barem do dana upućivanja zahtjeva Sudu Europske unije, Bugarska nije ispunila tu obvezu.

Sud koji je uputio zahtjev smatra da su države članice, na temelju članka 14. te Direktive, dužne predvidjeti takva pravna sredstva. Osim toga u odnosu na odluke o određivanju takvih mjera ne postoji odgovornost države za štetu ako se ne odnose izravno na okrivljenika.⁷⁰ Osobe saslušane kao svjedoci nemaju pravo tražiti i provjeru zakonitosti sudske odluke koja se odnosi na provođenje pretrage ili zapljene i na odobravanje saslušanja, pa ni naknadno, nakon donošenja presude o meritumu.⁷¹

Najvažnija pitanja koja je bugarski sud uputio Sudu Europske unije jesu ova: 1.) je li bugarsko pravo protivno članku 14. Direktive i 2.) daje li taj članak osobi na koju se odnosi europski istražni nalog izravno i trenutačno pravo osporavanja sudske odluke o izdavanju tog naloga, iako nacionalno pravo ne predviđa takvu postupovnu mogućnost?

3.2. Mišljenje nezavisnog odvjetnika

U odnosu na prvo pitanje nezavisni odvjetnik odgovorio je potvrdno. On smatra da je Direktivom propisana obveza uvođenja pravnog sredstva protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga.⁷²

Taj svoj zaključak temelji na analizi sadržaja Direktive.⁷³ Zakonodavac Europske unije pretpostavio je da u nacionalnim postupcima postoje pravna sredstva protiv istražnih mjera te je u skladu s tom pretpostavkom naložio državama članicama da, kada je riječ o europskom istražnom nalogu, predvide “jednaka” pravna sredstva. Direktiva ne traži da države članice predvide “dodatna” pravna sredstva protiv europskog istražnog naloga,⁷⁴ već da “zrcalno”

⁶⁹ Europski sud za ljudska prava, presuda od 26. srpnja 2007., *Peev protiv Bugarske*, zahtjev br. 64209/01; presuda od 22. svibnja 2008., *Iliya Stefanov protiv Bugarske*, zahtjev br. 65755/01.

⁷⁰ Točke 30. i 31. mišljenja.

⁷¹ Točka 28. mišljenja.

⁷² Točka 52. mišljenja.

⁷³ Članak 13. stavak 2. i članak 14. stavak 1. Direktive.

⁷⁴ Iako bi iz sadržaja uvodne izjave 22. Direktive proizlazilo i to da države članice mogu predvidjeti “dodatna” pravna sredstva koja omogućuju pobijanje europskog istražnog naloga.

uvedu pravna sredstva koja su jednaka onima koja su dostupna u sličnom nacionalnom postupku.⁷⁵

Takav je zaključak logičan kada se sagleda da zatražene istražne mjere mogu dovesti do izricanja kaznenopravnih sankcija. Svaka radnja poduzeta u takvu postupku mora biti popraćena posebnim zaštitnim mjerama i podvrgnuta sudskom nadzoru. To je potrebno kako bi se osiguralo poštovanje temeljnih prava osoba uključenih u taj postupak. Nezavisni odvjetnik stavlja veliki naglasak na postojanje djelotvornog sudskog nadzora jer se samo tim nadzorom može osigurati da nacionalni sudovi poštuju temeljna prava.⁷⁶ Slijedom toga zaključuje da mogućnost osporavanja materijalno-pravnih razloga na kojima se temelji europski istražni nalog mora postojati.⁷⁷

Navedena jamstva moraju biti osigurana kako u odnosu na okrivljenika protiv kojeg se vodi kazneni postupak tako i u odnosu na treću osobu koja ima status svjedoka. Zaključak o tome da se Direktiva primjenjuje i u odnosu na treće osobe temelji se na izričaju Direktive, posebno na odredbama u kojima se navodi pojam "dotične osobe".⁷⁸ Uporaba različitih izraza nije ni slučajna ni beznačajna s obzirom na to da se istražnim mjerama naloženim europskim istražnim nalogom mogu povrijediti ne samo prava okrivljenika već i prava treće osobe, kao što je to u konkretnom slučaju svjedok Y.⁷⁹ Iz tih razloga nezavisni odvjetnik smatra da je Direktivom predviđena obveza uvođenja pravnog sredstva na temelju kojeg bi se moglo osporavati materijalno-pravne razloge za izdavanje europskog istražnog naloga pa propis kojim se provodi ta Direktiva, a koji ne bi predvidio takvo pravno sredstvo, nije u skladu s člankom 14. navedene Direktive.⁸⁰

U odnosu na usklađenost nacionalnog propisa s člankom 14. Direktive mišljenje nezavisnog odvjetnika zanimljivo je s još jednog aspekta. Naime on smatra da propuštanje predviđanja pravnog sredstva protiv europskog istražnog naloga povlači za sobom sankciju: takvu državu članicu trebalo bi isključiti iz sustava europskog istražnog naloga.⁸¹ Taj svoj zaključak temelji na dvama razlozima. Kao prvo, sadržaj obrasca koji se nalazi u Prilogu A Direktivi, u odjeljku J, točki 1., zahtijeva da tijelo izdavatelj navede je li protiv izdavanja europskog istražnog naloga podneseno pravno sredstvo, a u točki 2. da pruži informacije o pravnim sredstvima, kao i o mogućnostima pružanja pravne po-

⁷⁵ Točke 53.-55. mišljenja.

⁷⁶ Ta se obveza izrijekom spominje u presudi od 25. srpnja 2018., Minister for Justice and Equality (Nedostaci u pravosudnom sustavu), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, točka 50.

⁷⁷ Točke 56. i 57. mišljenja.

⁷⁸ Vidjeti članak 5. stavak 1. točka (c), članak 11. stavak 1. točka (f), članak 13. stavak 2. te članci 14. i 22. Direktive.

⁷⁹ Točke 58.-64. mišljenja.

⁸⁰ Točka 68. mišljenja,

⁸¹ Točka 69. i 70. mišljenja.

moći u državi izdavateljici. Okolnost je li podneseno pravno sredstvo protiv istražnog naloga važna je informacija za tijelo koje taj nalog mora izvršiti. Naime pozitivan ishod postupka povodom takva pravnog sredstva mogao bi dovesti u pitanje samu zatraženu istražnu mjeru.⁸²

Nezavisni odvjetnik smatra da odredba točke 2. podrazumijeva da tijelo izvršitelj može obavijestiti osobu na koju se odnose istražne mjere o mogućnosti osporavanja europskog istražnog naloga u državi izdavateljici te joj, po potrebi, pružiti informacije o pravnoj ili jezičnoj pomoći koju može ostvariti u toj državi.⁸³ Ta odredba predstavlja jamstvo djelotvornosti razloga za nepriznavanje ili neizvršenje europskih istražnih naloga. Nezavisni odvjetnik slijedi sljedeću logiku: ako u državi izdavateljici nisu predviđena pravna sredstva, ne može se ispuniti obrazac naveden u Prilogu A, ne može se navesti cjeloviti okvir Europskog istražnog naloga te se stoga taj nalog ne može ni podnijeti ni prihvatiti.⁸⁴

Kao drugo, nezavisni odvjetnik ističe da mehanizam uzajamnog priznavanja zahtijeva da države članice smatraju, osim u iznimnim okolnostima, da sve ostale države članice poštuju temeljna prava priznata pravom Unije. Pretpostavka poštovanja temeljnih prava oboriva je pretpostavka.⁸⁵ U konkretnom slučaju sumnja u postojanje adekvatne zaštite temeljnih prava dovedena je u pitanje odlukama Europskog suda za ljudska prava. Pozivajući se na te odluke, nezavisni odvjetnik zaključio je da činjenica da treća osoba na koju se odnose istražne mjere ne može osporavati materijalnopravne razloge na kojima se te mjere temelje čini očiti nedostatak djelotvorne zaštite prava na poštovanje privatnog života.⁸⁶

Razlozi koje je naveo nezavisni odvjetnik mogu se činiti nedovoljnim u odnosu na drastičnu sankciju potpunog isključenja države članice iz mehanizma europskog istražnog naloga. Naime ako je nepoštovanje temeljnih prava iznimka koju valja utvrditi u svakom konkretnom slučaju, tijelo izvršitelj može uvijek kada utvrdi takvu povredu odbiti izvršenje ili priznanje istražnog naloga. S jedne strane sama ta mogućnost trebala bi biti dovoljan razlog da se državi članici dopusti sudjelovanje u mehanizmu europskog istražnog naloga s obzirom na to da će se svaka "iznimna" povreda temeljnih prava na vrijeme izbjeći i popraviti.

Međutim nezavisni odvjetnik smatra da pozivanje na mogućnost odbijanja izvršenja nije samo po sebi dovoljno. On smatra da bi nepostojanje bilo kakve mogućnosti podnošenja pravnog sredstva moglo dovesti do sustavne upotrebe članka 11. stavka 1. točke (f) Direktive, čime bi se doveo u pitanje praktič-

⁸² Točke 73. i 74. mišljenja.

⁸³ Obveza obavješćivanja navedena je u uvodnoj izjavi 22. Direktive

⁸⁴ Točke 75.-77. mišljenja.

⁸⁵ Točke 79. i 80. mišljenja.

⁸⁶ Točka 81. i 82. mišljenja.

ni interes i djelotvornost europskog istražnog naloga. Takvo pravno rješenje nameće vrlo veliku odgovornost tijelima izvršiteljima, koja se mogu izložiti povredi odredaba Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Stoga zaključuje da država članica koja propusti prenijeti Direktivu u smislu uvođenja zaštitnih mjera čiji je cilj zaštititi prava osoba na koje se odnose istražne mjere ne može koristiti mehanizam europskog istražnog naloga.⁸⁷

U odnosu na drugo pitanje, može li se pojedinac pred nacionalnim sudom pozivati na članak 14. stavak 2. Direktive kako bi osporio materijalno-pravne razloge za izdavanje europskog istražnog naloga ako u nacionalnom pravu nisu predviđena pravna sredstva u tu svrhu, nezavisni odvjetnik odgovorio je niječno. Iako se prema ustaljenoj sudskoj praksi pojedinci mogu s uspjehom pozivati na odredbu direktive koja nije prenesena ili je pogrešno prenesena u nacionalno pravo pod uvjetom da je ona bezuvjetna i dovoljno precizna,⁸⁸ kada je riječ o članku 14. Direktive, nezavisni odvjetnik smatra da se njegovim izravnim učinkom ne može opravdati stvaranje pravnog sredstva protiv europske istražne mjere.⁸⁹

Nezavisni odvjetnik vidi tu okolnost kao dodatni razlog da se državu članicu isključi iz mehanizma europskog istražnog naloga. Usto da je nepostojanje pravnog sredstva protiv europskog istražnog naloga važna stavka, razvidno je i iz upute Komisiji da pokrene postupak protiv Bugarske zbog povrede obveze zbog nepravilnog prenošenja Direktive.⁹⁰

3.3. Argumentacija Suda Europske unije

U presudi *Gavanozov* Sud Europske unije upućena je pitanja preformulirao u samo jedno pitanje: kako treba ispuniti odjeljak J obrasca iz Priloga A Direktivi, odnosno treba li u tom odjeljku navesti opis pravnih sredstava protiv izdavanja takva naloga, koja su eventualno predviđena u dotičnoj državi članici? Taj sud smatra da je odgovor na to jedno pitanje dovoljan za rješavanje konkretnog predmeta koji se vodi pred bugarskim sudom te se stoga nije upustio u raspravu o tome moraju li države članice predvidjeti pravna sredstva protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga.⁹¹

Izdavanje europskog istražnog naloga pretpostavlja da je ispunjen i potpisan obrazac iz Priloga A Direktivi, kao i da je njegov sadržaj potvrđen kao

⁸⁷ Točke 84.-89. mišljenja.

⁸⁸ Materljan, Materljan, *op. cit.*, str. 504-507.

⁸⁹ Točka 98. mišljenja.

⁹⁰ Točka 99. mišljenja.

⁹¹ Točka 24. presude.

točan i pravilan.⁹² Odjeljak J obrasca odnosi se na pravna sredstva. Kako bi odgovorio na pitanje što sve treba sadržavati taj odjeljak, Sud Europske unije primijenio je metodu doslovnog tumačenja sadržaja toga odjeljka.

Točka 1. odjeljka J glasi: *“Molimo navedite je li već upotrijebljeno pravno sredstvo protiv izdavanja [europskog istražnog naloga] i ako jest upotrijebljeno, molimo navedite pojedinosti (opis pravnog sredstva, uključujući potrebne korake i rokove)”*. Iz te formulacije, posebno iz izraza *„ako jest upotrijebljeno”*, Sud Europske unije izveo je zaključak da u toj točki treba navesti samo opis pravnog sredstva koje je podneseno protiv europskog istražnog naloga u konkretnom slučaju, i to samo ako je ono doista i podneseno.⁹³ Ako takvo pravno sredstvo u konkretnom slučaju nije podneseno, taj se dio obrasca ne ispunjava i on ostaje prazan. S obzirom na izraz *„molimo navedite”* taj je sud zaključio da je namjera zakonodavca Europske unije i svrha toga članka ta da tijelo izvršenja bude obaviješteno o pravnim sredstvima podnesenima protiv europskog istražnog naloga koji mu je konkretno upućen. U tom dijelu nije potrebno općenito i apstraktno navesti koja su pravna sredstva protiv takva naloga predviđenog u državi članici izdavanja.⁹⁴

Nadalje, u točki 2. odjeljka J moraju se unijeti podaci o *“tijelu u državi izdaviteljici koje može pružiti više informacija o postupcima za upotrebu pravnih sredstava u državi izdaviteljici i o dostupnosti pravne pomoći te tumačenja i prevođenja”*. Sud Europske unije smatra da i u tom dijelu valja navesti podatke koji se odnose na podneseno pravno sredstvo u konkretnom slučaju, a ne opis pravnih sredstava koja su eventualno predviđena u državi članici izdavanja.⁹⁵

Navedene zaključke Sud Europske unije potkrijepio je pozivajući se na članak 14. stavak 5. Direktive, kojim je predviđeno da se tijelo izdavanja i tijelo izvršenja međusobno obavješćuju o pravnim sredstvima protiv izdavanja, priznanja ili izvršenja europskog istražnog naloga. Imajući u vidu cilj Direktive, koji se sastoji u olakšavanju i ubrzanju pravosudne suradnje između država članica na temelju načela uzajamnog povjerenja i priznavanja, dovoljno je da se u obrazac u Prilogu A Direktivi unesu minimalni službeni podaci koji su tijelu izvršenja potrebni za donošenje odluke o priznanju ili izvršenju europskog istražnog naloga.⁹⁶

Naposlijetku, s obzirom na to da se u obrazac, odjeljak J, ne mora unijeti opis pravnih sredstava protiv izdavanja, europskog istražnog naloga koja su apstraktno predviđena u državi članici izdavanja Sud Europske unije smatra

⁹² Članak 5. stavak 1. Direktive.

⁹³ Točka 28. presude.

⁹⁴ Točka 29. presude.

⁹⁵ Točka 30. presude.

⁹⁶ Točke 34.-36. presude.

da u konkretnom slučaju nije potrebno odgovoriti na postavljena pitanja glede tumačenja članka 14. Direktive.⁹⁷

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Pravosudna suradnja ima određene granice. One su definirane stupnjem zaštite temeljnih prava. Budući da je stupanj zaštite nepotpuno definiran u Direktivi, nije jasno zašto se Sud Europske unije nije upustio u njegovo definiranje.

Ono što upada u oči jest to da je presuda *Gavanozov*, za razliku od mišljenja nezavisnog odvjetnika, štura i ne sadržava one elemente koji bi se očekivali u presudi takva tipa. Ne samo da je Sudu Europske unije pružena prilika da se prvi put očituje o sadržaju i tumačenju Direktive već je taj sud imao i priliku odrediti koja se razina zaštite temeljnih prava ima pružati u području europskog istražnog naloga. I ta je prilika propuštena. Točno je da Sud Europske unije nije dužan prihvatiti mišljenje nezavisnog odvjetnika. Međutim od njega se očekivalo da se barem osvrne na većinu, ako ne i na sve elemente koje je u svojoj iscrpnoj analizi obradio nezavisni odvjetnik. Posebno kada se ima u vidu sadržaj zahtjeva za prethodnu odluku, u kojemu je nacionalni sud istaknuo povrede temeljnih prava te zaključak nezavisnog odvjetnika da se radi o očitom uskraćivanju sudske zaštite.⁹⁸

Pitanje pravne zaštite protiv odluka o istražnim mjerama važno je pitanje. O tome svjedoče, prije svega, presude Europskog suda za ljudska prava kojima su utvrđene povrede ljudskih prava zbog nepostojanja takvih pravnih sredstava.⁹⁹ Iako cjelokupni sadržaj zahtjeva za prethodnu odluku nije nigdje objavljen, iz analize nezavisnog odvjetnika proizlazi da Bugarska nije postupila u skladu s presudama Strazburškog suda koje se na nju odnose te da se njezinim nacionalnim pravilima kaznenog postupka i dalje krše ljudska prava.

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Povelja Europske unije o temeljnim pravima nisu identični instrumenti te služe različitim ciljevima. U skladu s time kada Strazburški sud utvrdi povredu članka 8. Konvencije, to ne znači da će i Luksemburški sud automatski utvrditi povredu članka 7. Povelje. Međutim kada takve odluke Europskog suda za ljudska

⁹⁷ Točka 37. presude.

⁹⁸ Tako je sažeto mišljenje nezavisnog odvjetnika u: Wahl, T., Riehle, C., News - European Union, Eurcrim, no. 1/2019, dostupno na: https://pure.mpg.de/rest/items/item_3165463_4/component/file_3168413/content.

⁹⁹ Za prikaz najvažnijih dijelova presuda Europskog suda za ljudska prava u području prikupljanja dokaza vidjeti McBride, J., Human rights and criminal procedure: The case law of the European Court of Human Rights, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2009, str. 110-137.

prava već postoje i kada se nacionalni sud na njih izrijeком poziva, može se očekivati da će se Sud Europske unije na njih barem osvrnuti, ili da će barem objasniti zašto nisu relevantne.

Moglo bi se stati na stranu Suda Europske unije i reći da se taj sud nije upustio u utvrđenje činjenice da je Bugarska nepotpuno provela Direktivu i, posljedično, da je povrijedila temeljna prava jer se u konkretnom slučaju nije radilo o postupku zbog povrede obveze. Međutim takva argumentacija nije prihvatljiva. Naime ne bi bilo prvi put da Sud Europske unije odredi državi članici koja nema u svojem pravnom sustavu predviđeno odgovarajuće pravno sredstvo da naprosto „izmisli“ to sredstvo, sve kako bi se ostvarilo načelo nadređenosti i djelotvornosti prava Europske unije, posebno kada pravo pojedinca proizlazi iz izravno primjenjivog pravog pravila Unije.¹⁰⁰

Koji su stvarni razlozi koji su bugarski sud naveli na upućivanje zahtjeva za prethodnu odluku, može se samo nagađati. Ipak, imajući u vidu neispunjene obveze koje Bugarska ima prema Europskom sudu za ljudska prava, zahtjev upućen u predmetu *Gavanozov* može se sagledati kao pokušaj (barem privremenog) uvođenja pravnog sredstva protiv europskog istražnog naloga u bugarski sustav kaznenog postupka, a da se pritom ne aktivira zakonodavni aparat. Naime da je Sud Europske unije utvrdio da je Direktivom propisana obveza za državu članicu da predvidi pravno sredstvo protiv europskog istražnog naloga, da Bugarska u tom pogledu nije provela Direktivu te da članak 14. Direktive ima izravni učinak, pa da se slijedom toga pojedinci mogu izravno na njega pozivati, Bugarska bi samim time prestala kršiti prava na poštovanje privatnog života iz članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, a pojedinci bi dobili zaštitu na koju imaju pravo prema presudama Europskog suda za ljudska prava.

Međutim predmet *Gavanozov* nije završio na taj način. Dok je nezavisni odvjetnik utvrdio postojanje obveze predviđanja pravnog sredstva protiv europskog istražnog naloga, Sud Europske unije zaključio je da na to pitanje ne mora odgovoriti jer odgovor na to pitanje ionako nije bitan u konkretnom slučaju. Razlog koji je dao Sud Europske unije, pojednostavnjenje i ubrzanje pravosudne suradnje, nije baš uvjerljiv.

Točno je da je određivanje rokova u kojima se moraju provesti pojedine radnje jedna od novina uvedenih Direktivom.¹⁰¹ Međutim čitanjem presude stječe se dojam da taj sud podržava pristup suzdržavanja od provjeravanja

¹⁰⁰ Vidjeti primjerice Sud Europske unije, presuda od 19. lipnja 1990., *The Queen protiv Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd i dr.*, C-213/89, ECLI:EU:C:1990:257.

¹⁰¹ Članak 12. Direktive. Neki autori izražavaju sumnju da će propisivanjem rokova doći do ubrzanja prikupljanja dokaza u praksi. Vidjeti Farries, A., *The European Investigation Order: Stepping Forward with Care*, *New Journal of European Criminal Law*, vol. 1, no. 4/2010, str. 425-432.

(*non-inquiry principle*). Ako je obrazac u prilogu A Direktivi glavni izvor informacija o stanju predmeta i o pravnim sredstvima protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga te ako je dovoljno u njega unijeti samo “minimalne službene podatke” o podnesenom pravnom sredstvu, jasno je da tijelo izvršenja neće imati dovoljno informacija za zaključak o postojanju povrede temeljnih prava. Ako obrazac ne sadržava podatke o mogućem pravnom sredstvu, tijelo izvršitelj ne može obavijestiti osobu na koju se odnose istražne mjere o mogućnosti osporavanja europskog istražnog naloga u državi izdavateljici, što je u suprotnosti s interpretacijom Direktive nezavisnog odvjetnika i njegovim zaključcima.¹⁰²

Iz provedenih usporednih analiza, kao i intervencija različitih država članica (koje se spominju u mišljenju nezavisnog odvjetnika) razvidno je da je pitanje postojanja pravnih sredstava protiv europskog istražnog naloga različito uređeno u državama članicama. Točno je da Direktiva nije sredstvo harmonizacije kaznenog postupka niti se njome propisuju minimalna pravila koja moraju biti prisutna u svim državama članicama. Međutim ostaje činjenica da je Direktiva zakonodavni akt Europske unije te njezin sadržaj, kada ne upućuje na pravo država članica, valja autonomno tumačiti.

Postojanje pravnog sredstva protiv europskog istražnog naloga zasigurno je pojam koji ulazi u tu kategoriju. U tim okolnostima postavlja se pitanje kako prisiliti Sud Europske unije da se ipak očituje o tome moraju li države članice predvidjeti pravna sredstva protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga. Ako već takvo pitanje ne može s uspjehom postaviti sud koji izdaje taj nalog, možda bi ga mogao postaviti sud koji takav nalog mora potvrditi i provesti. Sud Europske unije morao bi u tom slučaju zauzeti stav o tome krše li se temeljna prava propisom koji ne predviđa pravno sredstvo protiv istražnog naloga.

Valja navesti i to da je preduvjet za raspravu o tome jesu li temeljna prava dovoljno zaštićena u konkretnom slučaju dobro poznavanje sustava kaznenog postupka koji se primjenjuje u državi članici u kojoj je europski istražni nalog izdan. To se međutim ne može očekivati od tijela izvršenja, koje u pravilu poznaje samo “svoj” sustav kaznenog postupka.¹⁰³ S druge strane to tijelo može pokrenuti postupak savjetovanja i na taj način dobiti tražene informacije. Ali u tom bi se slučaju teško ostvarilo načelo pojednostavnjenja i ubrzanja pravosudne suradnje.

Time što je izbjegao odgovoriti na pitanja bugarskog suda u uvjetima kada postoji ozbiljna sumnja u kršenje temeljnih prava Sud Europske unije odaslao

¹⁰² Točka 75. mišljenja. Vidjeti također uvodnu izjavu 22. Direktive.

¹⁰³ Moguće je rješenje u tom pravcu organizacija usavršavanja praktičara. Vidjeti Riehle, C., Clozel, A., 10 years after the roadmap: procedural rights in criminal proceedings in the EU today, ERA Forum vol. 20/2020, str. 321-325.

je pogrešnu poruku. Ne samo što je dao prednost pojednostavnjenju i ubrzanju pravosudne suradnje na štetu zaštite temeljnih prava već je presudom *Gavanozov* i prebacio odgovornost zaštite temeljnih prava s tijela izdavatelja naloga, koje je jedini prikladan *forum* za raspravu o tim pitanjima, na tijelo izvršitelja. Time je poremetio ravnotežu između načela uzajamnog povjerenja i zaštite temeljnih prava uspostavljenih Direktivom.

S jedne strane sustavno pokretanje postupka savjetovanja i sustavna uporaba članka 11. stavka 1. točke (f) Direktive može dovesti do razvoja nepovjerenja među državama članicama i negativno utjecati na djelotvornost mehanizma europskog istražnog naloga.¹⁰⁴ S druge strane mogućnost uključivanja obrane u postupak prikupljanja dokaza smanjila bi odgovornost tijela izvršitelja za eventualnu povredu temeljnih prava i pozitivno bi utjecala na razvoj uzajamnog povjerenja među državama članicama.¹⁰⁵

Da je kojim slučajem Sud Europske unije odgovorio na pitanje moraju li države članice predvidjeti pravna sredstva protiv odluke o izdavanju europskog istražnog naloga, time bi bio zakoračio prema utvrđivanju minimalnih pravila i postupnoj harmonizaciji kaznenog postupka, za što nema pretjerane političke želje na razini Europske unije, ali je neophodno za uspješno funkcioniranje mehanizma u kojemu se poštuju prava obrane i temeljna prava.¹⁰⁶

Kada je riječ o europskom uhidbenom nalogu, Sud Europske unije spreman je ne samo propisati minimalnu razinu zaštite temeljnih prava već i prisiliti države članice da primjenjuju njegovu razinu zaštite iako one možda osiguravaju veći stupanj zaštite temeljnih prava.¹⁰⁷ Presuda *Gavanozov* pokazuje da u području europskog istražnog naloga Sud Europske unije još nije spreman napraviti taj iskorak, ali istovremeno i da ne želi u potpunosti zatvoriti ta vrata.

¹⁰⁴ Na što, uostalom, upozorava nezavisni odvjetnik. Točka 86. mišljenja.

¹⁰⁵ Vidjeti zaključke European Criminal Bar Association, ECBA Initiative 2017/2018, Agenda 2020: A new Roadmap on minimum standards of certain procedural safeguards, dostupno na: http://www.ecba.org/extdocserv/20180424_ECBA_Agenda2020_NewRoadMap.pdf. Neki autori ističu da su mogućnosti obrane da ospori valjanost dokaza prikupljenih u drugoj državi članici vrlo ograničene, posebno kada je riječ o osporavanju istinitosti i vjerodostojnosti dokaza. Stoga oni predlažu veće uključivanje obrane u taj postupak, posebno osiguranjem sudskog nadzora nad pojedinim radnjama. Blackstock, J., The European investigation order, *New Journal of European Criminal Law*, vol. 1, no. 4/2010, str. 481-498; Anagnostopoulos, I., Criminal justice cooperation in the European Union after the first few "steps": a defence view, *ERA Forum*, vol. 15/2014, str. 9-24.

¹⁰⁶ Heard, C., Mansell, D., The European investigation order: Changing the face of evidence-gathering in eu cross-border cases, *New Journal of European Criminal Law*, vol. 2, no. 4/2011, str. 353-367.

¹⁰⁷ Vidjeti Materljan, G., Materljan, I., *op. cit.*

LITERATURA

1. Anagnostopoulos, I., Criminal justice cooperation in the European Union after the first few "steps": a defence view, ERA Forum, vol. 15/2014, str. 9-24.
2. Armada, I., The European Investigation Order and the lack of European standards for gathering evidence: Is a fundamental rights-based refusal the solution?, New Journal of European Criminal Law, n. 1/2015, str. 8-31.
3. Barbosa e Silva, J., The speciality rule in cross-border evidence gathering and in the European Investigation Order - let's clear the air, ERA Forum, vol. 19/2019, str. 485-504., dostupno na: https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2019-01.pdf.
4. Blackstock, J., The European investigation order, New Journal of European Criminal Law, vol. 1, no. 4/2010, str. 481-498.
5. Daniele, M., Evidence Gathering in the Realm of the European Investigation Order: From National Rules to Global Principles, New Journal of European Criminal Law, vol. 6, issue 2/2015, str. 179-194.
6. De Schutter, O., La contribution du contrôle juridictionnel à la confiance mutuelle, u: Kerchove, G., Weyembergh, A. (urednici), La confiance mutuelle dans l'espace pénal européen/Mutual Trust in the European Criminal Area, Editions de l'Université de Bruxelles, Bruxelles, 2005, str. 79-121.
7. Del Monte, M., European Added Value Assessment (EAVA 6/2013), European added value of revising the European Arrest Warrant, European Parliamentary Research Services, 2013, dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-JOIN_ET\(2013\)510979](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL-JOIN_ET(2013)510979).
8. Farries, A., The European Investigation Order: Stepping Forward with Care, New Journal of European Criminal Law, vol. 1, no. 4/2010, str. 425-432.
9. Gless, S., Transnational Cooperation in Criminal Matters and the Guarantee of a Fair Trial: Approaches to a General Principle, Utrecht Law Review, vol. 9., br. 4/2013, str. 90-108.
10. Heard, C., Mansell, D., The European investigation order: Changing the face of evidence-gathering in eu cross-border cases, New Journal of European Criminal Law, vol. 2, no. 4/2011, str. 353-367.
11. Kusak, M., Mutual admissibility of evidence and the European investigation order: aspirations lost in reality, ERA Forum, vol. 19/2019, str. 391-400.
12. Ligeti, K. (urednica), Toward a Prosecutor for the European Union, Volume 1: A Comparative Analysis, Modern Studies in European Law, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2013.
13. Materljan, G., Materljan, I., Predmet *Taricco II* i pitanja na vagi: Ustavno načelo zakonitosti u kaznenom pravu i djelotvornost prava Europske unije, Hrvatski ljetopis za kaznenopravne znanosti, vol. 26, br. 2/2019.
14. McBride, J., Human rights and criminal procedure: The case law of the European Court of Human Rights, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2009.
15. Mitsilegas, V., The Constitutional Implications of Mutual Recognition in Criminal Matters in the EU, Common Market Law Review 43/2006, str. 1277-1311.
16. Mitsilegas, V., The privatisation of mutual trust in Europe's area of criminal justice: The case of e-evidence, Maastricht Journal of European and Comparative Law vol. 25, n. 3/2018, str. 263-265.
17. Nakić, J., Rogić, M., /Ne/zakoniti dokazi u kaznenom postupku (poseban osvrt na mjere tajnog snimanja telefonskih razgovora i trećega u tim radnjama), Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 37, br. 1/2016, str. 533-560.

18. Primorac, D., Buhovac, M., Pilić, M., Europski istražni nalog kao novi instrument pravosudne suradnje država članica u kaznenim predmetima s posebnim osvrtom na hrvatsko pravo, *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, vol. 10, br. 1/ 2019, str. 353-378.
19. Riehle, C., Clozel, A., 10 years after the roadmap: procedural rights in criminal proceedings in the EU today, *ERA Forum* vol. 20/2020, str. 321-325.
20. Ryan, A., *Towards a System of European Criminal Justice: The Problem of Admissibility of Evidence*, Routledge, London, 2014
21. Van Hoek, A. A. H., Luchtman, M. J. J. P. , *Transnational Cooperation in Criminal Matters and the Safeguarding of Human Rights*, *Utrecht Law Review*, vol. 1, no. 2/2005, str. 1-39.
22. Vermeulen, G., De Bondt, W., Van Damme, Y., *EU cross-border gathering and use of evidence in criminal matters: Towards mutual recognition of investigative measures and free movement of evidence?*, Maklu, Antwerpen-Apeldoorn-Portland, 2010.
23. Vermeulen, G., *Free gathering and movement of evidence in criminal matters in the EU: Thinking beyond borders, striving for balance, in search of coherence*, Maklu, Antwerpen-Apeldoorn-Portland, 2011.
24. Vogler, R., *Transnational inquiries and the protection of human rights in the case-law of the European Court of Human Rights*, u: Ruggeri, S. (urednik), *Transnational Inquiries and the Protection of Fundamental Rights in Criminal Proceedings: A Study in Memory of Vittorio Grevi and Giovanni Tranchina*, Springer, Heidelberg, 2013, str. 27-40.
25. Weyembergh, A., *Judicial Control in Cooperation in Criminal Matters*, u: Ligeti, K. (urednica), *Toward a Prosecutor for the European Union, Volume 1: A Comparative Analysis*, *Modern Studies in European Law*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2013.
26. Zaharieva, R., *The European Investigation Order and the Joint Investigation Team - which road to take, A practitioner's perspective*, *ERA Forum*, vol. 18/2017, str. 397-408.

Summary

THE EUROPEAN INVESTIGATION ORDER AND THE NATIONAL REMEDIES SYSTEMS: THE APPROPRIATE LEVEL OF PROTECTION OF FUNDAMENTAL RIGHTS IN THE MEMBER STATE ISSUING THE ORDER

The European Investigation Order is the latest example of cooperation between the judicial authorities of European Union Member States. The paper opens discussion on the need for a legal remedy against the European Investigation Order in the context of the principles of mutual trust and recognition on the one hand, and the protection of fundamental rights on the other. In particular, it analyses the judgment of the Court of Justice of the European Union delivered in the *Gavanozov* case, in which the Court avoided answering the question whether the absence of a remedy against a European Investigation Order is contrary to fundamental rights and whether Member States must provide for such a remedy in their criminal justice systems.

Keywords: judicial cooperation in criminal matters, European Investigation Order, protection of fundamental rights, legal remedies, principles of mutual trust and recognition, Directive 2014/41